

Marcin Lutomierski

DZIEDZICTWO WYZNANIOWE I ETNICZNE

WYdawnictwo Naukowe UMK ukazał się niedawno IV tom serii „Region kujawsko-pomorski w przeszłości”. Wcześniej publikacje dotyczyły dziedzictwa rycersko-szlacheckiego (zob. recenzję w GU nr 2014, nr 8/9), nekropolii i miejsc pamięci, a także znanych i nieznanych ludzi mieszkańców regionu.

Ten tom nosi tytuł *Mniejszości wyznaniowe i etniczne w regionie kujawsko-pomorskim* i został przygotowany pod redakcją naukową Waldemara Rozynkowskiego, Małgorzaty Strzeleckiej oraz Michała Targowskiego.

Omawiana książka, tak jak poprzednie, składa się z dwóch części: historycznej i metodycznej. Od razu chciałbym zaznaczyć, że uważam to rozwiązanie za bardzo udane, ponieważ dzięki niemu książka zyskuje walor praktyczny, nie tracąc naukowego charakteru.

Pierwszy krąg tekstów tworzy dziewięć artykułów o zróżnicowanej tematyce – głównie XIX- i XX-wiecznej – obejmującej następujące zagadnienia: tożsamość, etniczność i konfesyjność mieszkańców Prus (Janusz Małtek), struktura wyznaniowa miast regionu (Agnieszka Zielińska), przynależność narodowościowo-wyznaniowa uczennic szkół pruskich (Aneta Niewęgłowska), Białorusini, Rosjanie i Ukraińcy w międzywojniu (Maciej Krotofil), Wielokulturowość Włocławka (Tomasz Dziaki), stosunki narodowościowe w Aleksandrowie Kujawskim (Robert Stodolny), losy ludności żydowskiej (Małgorzata Mielewska, Maciej Jan Mazurkiewicz, Sylwia Grochowina).

Ponieważ zagadnieniom żydowskim poświęcono jedną trzecią tekstów historycznych, warto przywołać wspomniane artykuły. Publikacja Małgorzaty Mielewskiej *Żydzi w powiecie świeckim w dwudziestoleciu międzywojennym* dowodzi, że ta niezbyt liczna grupa mieszkańców Świecia i Nowego miasta znaczącą pozycję, szczególnie w handlu. Skutkowało to wzmożoną rywalizacją części polskich środowisk, która często prowadziła do antysemitycznych zachowań miejscowej ludności polskiej. Autorka dowodzi, że: „gmina żydowska wyznaniowa w Świeciu była samowystarczalna i nie borykała się z większymi problemami finansowymi. Dzięki odpowiedniemu zarządowi, który nadzorował jej funkcjonowanie, istniała aż do wybuchu II wojny światowej” (s. 152). Ponadto – wbrew obiegowemu pogłądowi na temat tej mniejszości – Żydzi z powiatu świeckiego w większości nie angażowali się politycznie, lecz koncentrowali na swojej działalności zawodowej. Maciej Jan Mazurkiewicz w artykule *Żydzi toruńscy. Dziedzictwo i pamięć* omawia marginalizowane w dotychczasowych badaniach zagadnienie, dokonując przeglądu spuścizny duchowej i materialnej po Żydach toruńskich. Ten interesujący i syntetyczny tekst może stanowić asumpt do szerszych, interdyscyplinarnych, badań naukowych na powyższy temat. Najobszerniejszy i najbardziej szczegółowy artykuł o tematyce żydowskiej jest autorstwa Sylwii Grochowiny. W studium pt. *Wojenny dramat ludności żydowskiej w Toruniu i okolicach. Likwidacja toruńskiej żydowskiej gminy wyznaniowej i podobozu KL Stutthof* badaczka wnikliwie analizuje tragiczny rozdział w historii miejscowych Żydów. Dodajmy, że rozwinięciem tej problematyki jest książka Grochowiny „Toruński Holocaust”. *Losy żydówek z podobozu KL Stutthof o nazwie Baukommando Weichsel (ot Thorn) w świetle relacji i wspomnień ocalałych ofiar i świadków*, która ukazała się nakładem Wydawnictwa Naukowego UMK oraz Towarzystwa Naukowego w Toruniu.

W części metodycznej zamieszczono trzy artykuły. Przybliżają one cenne inicjatywy edukacyjne oraz proponują interesujące działania popularyzujące wiedzę o zagadnieniach etniczno-wyznaniowych województwa i jego obszarów nadgranicznych na przykładzie szkoły w Czernikowie (Dariusz Chrobak), szkół sierpeckich (Jarosław Czarnomski, Grzegorz Radomski) oraz świątyni w Bydgoszczy (Piotr Kołodziejczak).

Na zakończenie tego skromnego omówienia zasignalizuję kwestię dyskusyjną. Otóż, redaktorzy nauki już w pierwszym tomie słusznie przypomnieli, że charakteryzowany region jest tylko umownie nazywany Kujawami i Pomorzem. Przecież, jak czytamy we wstępie do książki inicjującej serię: „w granicach województwa kujawsko-pomorskiego znalazły się [...] obszary kilku krain historycznych – ziemi chełmińskiej i dobrzyńskiej, Krajny, Kujaw, Pomorza Gdańskiego i Wielkopolski” (*Zamki, pałace, dwory i ich mieszkańcy w regionie kujawsko-pomorskim*, Toruń 2014, s. 7). Warto jeszcze podkreślić fakt, który – jak dotąd nie został uwzględniony w serii – że w obręb województwa

kujawsko-pomorskiego wchodzi także regiony etnograficzne (lub ich części), takie jak: ziemia chełmińska (zapisywana również: Ziemia Chełmińska), ziemia dobrzyńska (Ziemia Dobrzyńska), ziemia michałowska (Ziemia Michałowska), Kujawy, Pałuki, Krajna, Bory Tucholskie, Kosznejderia, Kociewie, Powiśle. Nie istniał więc, ani nie istnieje historyczny, czy etnograficzny region kujawsko-pomorski w ścisłym tego słowa znaczeniu. Istnieje tylko w sensie administracyjnym, który nieco sztucznie łączy pewne kwestie. Ponadto uważam, że perspektywa kulturowa stanowiłaby dopełnienie problematyki tomu i całej projektowanej serii. Bez wątplenia seria „Region kujawsko-pomorski w przeszłości” powinna być kontynuowana. Czekamy więc na kolejny interesujący – może bardziej etnograficzno-kulturoznawczy – tom.

Waldemar Rozykowski, Małgorzata Strzelecka, Michał Targowski (red.), *Mniejszości wyznaniowe i etniczne w regionie kujawsko-pomorskim*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2017, ss. 226.

Dr Wojciech Goszczyński oraz dr Michał Wróblewski z Wydziału Humanistycznego UMK pozyskali międzynarodowy grant badawczy w konkursie SUGI (*Sustainable Urbanisation Global Initiative*).

Naukowcy z UMK zrealizują grant „Building capacity for integrated governance at the Food-Water Energy Nexus in cities on the water”. Dr Wojciech Goszczyński (na zdjęciu z lewej) z Instytutu Socjologii UMK obejmie funkcję kierownika grantu, a dr Michał Wróblewski z Instytutu Filozofii UMK – koordynatora polskiej części konsorcjum naukowego. Nasi badacze w projekcie zajmą się tematyką zrównoważonego rozwoju miast, nauk obywatelską, komunikacją między naukowcami a obywatelami oraz publicznym zaopatrzeniem w żywność wysokiej jakości. W skład konsorcjum wchodzi

jednostki badawcze i organizacje pozarządowe z sześciu państw: Niemiec, Polski, USA, Szwecji, Rumunii oraz Wielkiej Brytanii.

Konkurs SUGI finansowany jest przez: Belmont Forum, Joint Programme Initiative Urban Europe oraz Narodowe Centrum Nauki ze środków programu badawczego Unii Europejskiej „Horyzont 2020”. Realizacja projektu rozpocznie się wiosną 2018 r. i potrwa do połowy 2021 r. (DzPii)

DLA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Fot. Andrzej Romański

GŁOS UCZELNI

CZASOPISMO UNIWERSYTETU MIKOŁAJA KOPERNIKA

Numer 2 (384) Luty 2018 Rok XXVII(XLIII) Cena 2 zł
Ukazuje się od 1952 roku ISSN 1230-9710

#545 / 73